

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра сільськогосподарського машинобудування

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Методичні вказівки до виконання практичних робіт
для студентів спеціальностей 133 - “Галузеве машинобудування”
та 208 - “Агроінженерія”

Кропивницький
2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра сільськогосподарського машинобудування

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Методичні вказівки до виконання практичних робіт
для студентів спеціальностей 133 - “Галузеве машинобудування”
та 208 - “Агроінженерія”

Затверджено
на засіданні кафедри
сільськогосподарського
машинобудування
протокол № 9 від 21 лютого 2018 р.

Кропивницький
2018

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ : Методичні вказівки до виконання практичних робіт для студентів спеціальностей 133 - “Галузеве машинобудування” та 208 - “Агроінженерія” / Укл. І.М. Осипов, В.В. Амосов – Кропивницький: ЦНТУ, 2018. – 64 с.

Укладачі: канд. техн. наук, професор І.М. Осипов,
канд. техн. наук, доцент В.В. Амосов

Рецензент: декан факультету педагогіки та психології
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету, Заслужений працівник освіти України,
канд. пед. наук, професор А.Б. Рацул

ВСТУП

Ключовими напрямками модернізації вищої освіти на початку XXI століття є: розвиток міжвузівської кооперації, академічної мобільності студентів і викладачів в міжнародному масштабі; інтернаціоналізація вищої освіти за допомогою реалізації професійних освітніх програм, запропонованих різними мовами; введення модульно-кредитної системи; розвиток систем контролю якості освіти; залучення студентів і роботодавців до зовнішнього оцінювання діяльності вузів; відродження єдності освітнього і дослідницького просторів університетів.

Що стосується України, то тут центральне завдання на найближчу перспективу - перейти від декларацій до реальних кроків побудови сучасної системи вищої освіти.

Викладання в сучасних умовах - не стільки процес передачі інформації, скільки організаційна допомога студенту у веденні своєї навчальної діяльності. Така робота передбачає чітку послідовність дій, починаючи з визначення мети, мотивування і планування, і закінчуючи забезпеченням процесу і контролю результатів діяльності, коригування її цілей і завдань.

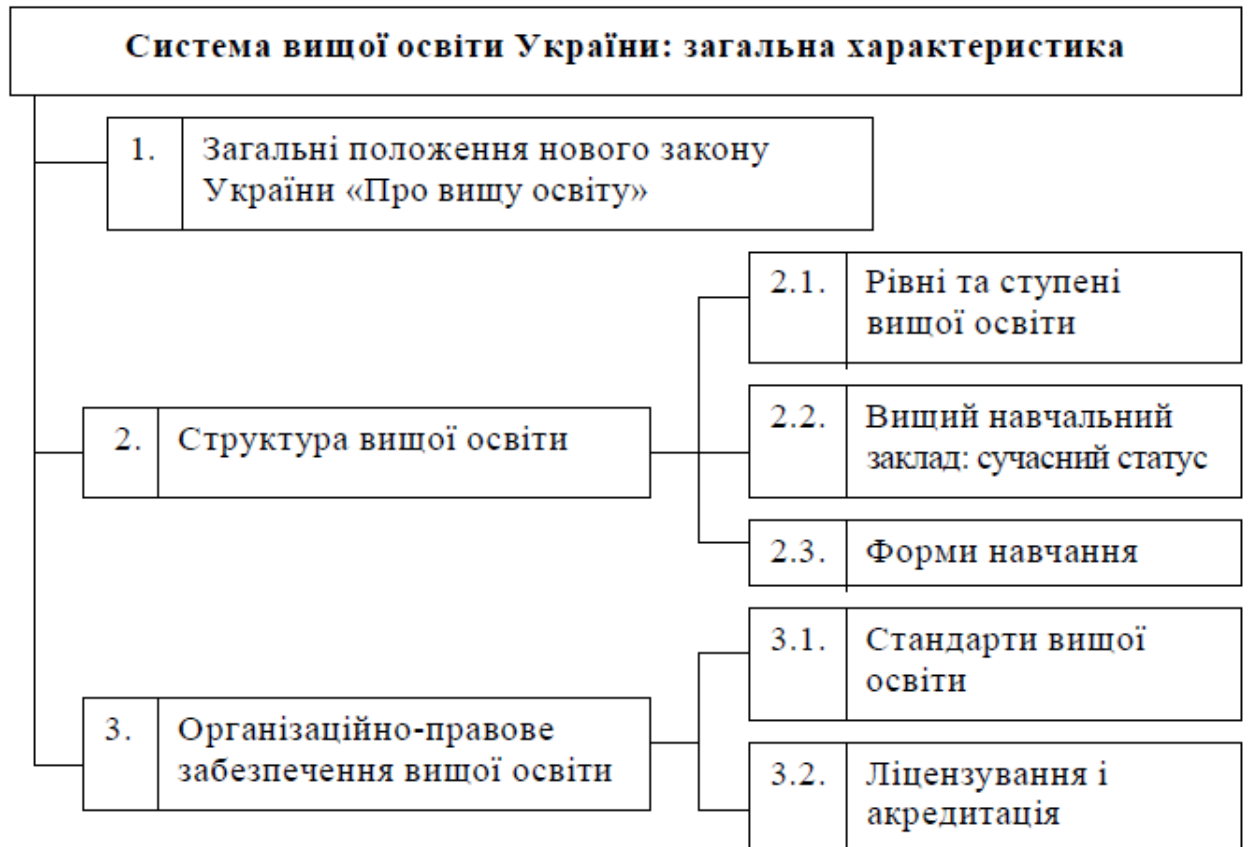
Навально-виховний процес у вищому навчальному закладі суттєво відрізняється від шкільного орієнтацією на оволодіння методами самостійної навчальної і науково-дослідної роботи, переходом освіти в самоосвіту, а також самостійністю регуляції студентами своєї поведінки та наявністю системи ціннісних відносин, що вже склалися. Вивчення дисципліни «Методика викладання у вищій школі» передбачає підготовку національної еліти, яка здатна оволодіти освітньо-світоглядною парадигмою гуманітаризації, гуманізації і демократизації вищої освіти, забезпечує різнобічний розвиток особистості викладача і студента ВНЗ.

Мета курсу – надання студентам магістратури цілісної і логічно-послідовної системи знань про дидактику підготовки кадрів вищої кваліфікації, розкриття концепції, основи теорії, методики і методології викладання дисциплін у системі вищої школи.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №1

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Загальна структурно-логічна схема за темою

1. Загальні положення нового закону України «Про вищу освіту»

Вища освіта
(ст.1, п.5)*

– сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти.

* – Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-VII.

Державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах (ст.3, п.2):

•	сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;
•	доступності вищої освіти;
•	незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів);
•	міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;
•	наступності процесу здобуття вищої освіти;
•	державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної та педагогічної діяльності;
•	державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів вищим навчальним закладам, що провадять таку діяльність;
•	сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;
•	відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою.

*Формування і реалізація державної політики у сфері
вищої освіти забезпечуються шляхом (ст.3, п.3):*

1)	гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави;
2)	збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти;
3)	розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя;
4)	створення та забезпечення рівних умов доступу до вищої освіти, у тому числі забезпечення осіб з особливими освітніми потребами спеціальним навчально-реабілітаційним супроводом та створення для них вільного доступу до інфраструктури вищого навчального закладу з урахуванням обмежень життєдіяльності, зумовлених станом здоров'я;
5)	розвитку автономії вищих навчальних закладів та академічної свободи учасників освітнього процесу. Автономія вищого навчального закладу зумовлює необхідність таких самоорганізації та саморегулювання, які є відкритими до критики, служать громадському інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що постають перед державою і суспільством, здійснюються прозоро та публічно;
6)	визначення збалансованої структури та обсягу підготовки фахівців з вищою освітою з урахуванням потреб особи, інтересів держави, територіальних громад і роботодавців;
7)	забезпечення розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів та їх інтеграції з виробництвом;

•	надання особам, які навчаються у вищих навчальних закладах, пільг та соціальних гарантій у порядку, встановленому законодавством;
•	належної державної підтримки підготовки фахівців з числа осіб з особливими освітніми потребами на основі створення для них вільного доступу до освітнього процесу та забезпечення спеціального навчально-реабілітаційного супроводу;
•	створення умов для реалізації випускниками вищих навчальних закладів права на працю, забезпечення гарантій рівних можливостей щодо вибору місця роботи, виду трудової діяльності на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності з урахуванням здобутої вищої освіти та відповідно до суспільних потреб;
•	запровадження механізмів стимулювання підприємств, установ, організацій усіх форм власності до надання першого робочого місця випускникам вищих навчальних закладів.

Систему вищої освіти становлять (ст.11):

•	вищі навчальні заклади всіх форм власності;
•	рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти;
•	галузі знань і спеціальності;
•	освітні та наукові програми;
•	стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти;
•	органи, що здійснюють управління у сфері вищої освіти;
•	учасники освітнього процесу.

**Національне агентство
із забезпечення якості
вищої освіти (ст.17)**

– постійно діючий колегіальний орган, уповноважений на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти. Це агентство є юридичною особою, яка діє згідно з Законом «Про вищу освіту» і статутом, що затверджується Кабінетом Міністрів України. Штат – 25 осіб.

Повноваження Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (ст.18, п.1):	
1)	формує вимоги до системи забезпечення якості вищої освіти, розробляє положення про акредитацію освітніх програм і подає його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;
2)	аналізує якість освітньої діяльності вищих навчальних закладів;
3)	проводить ліцензійну експертизу, готує експертний висновок щодо можливості видачі ліцензії на провадження освітньої діяльності;
4)	формує за поданням вищих навчальних закладів (наукових установ) пропозиції, у тому числі з метою запровадження міждисциплінарної підготовки, щодо переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на відповідних рівнях вищої освіти, і подає його центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;
5)	формує єдину базу даних запроваджених вищими навчальними закладами спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на кожному рівні вищої освіти;
6)	проводить акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;
7)	формує критерії оцінки якості освітньої діяльності, у тому числі наукових здобутків, вищих навчальних закладів України, за якими можуть визначатися рейтинги вищих навчальних закладів України;

8)	розробляє вимоги до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені, розробляє порядок їх присудження спеціалізованими вченими радами вищих навчальних закладів (наукових установ) та подає його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;
9)	розробляє положення про акредитацію спеціалізованих вчених рад та подає його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, акредитує спеціалізовані вчені ради та контролює їх діяльність;
10)	акредитує незалежні установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти;
11)	здійснює інші повноваження, передбачені законом.

2. Структура вищої освіти

2.1. Рівні та ступені вищої освіти

<i>Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за такими рівнями:</i>	
•	початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
•	перший (бакалаврський) рівень;
•	другий (магістерський) рівень;
•	третій (освітньо-науковий) рівень;
•	науковий рівень.

***Початковий рівень
(короткий цикл)
вищої освіти (ст.5, п.1)***

– відповідає п'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою загальнокультурної та професійно орієнтованої підготовки, спеціальних умінь і знань, а також певного досвіду їх практичного застосування з метою виконання типових завдань, що передбачені для первинних посад у відповідній галузі професійної діяльності.

***Перший (бакалаврський)
рівень вищої освіти
(ст.5, п.1)***

– відповідає шостому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

***Другий (магістерський)
рівень вищої освіти
(ст.5, п.1)***

– відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

***Третій (науково-
освітній) рівень
вищої освіти (ст.5, п.1)***

– відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

***Науковий рівень
вищої освіти (ст.5, п.1)***

– відповідає дев'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає набуття компетентностей з розроблення і впровадження методології та методики дослідницької роботи, створення нових системоутворюючих знань та/або прогресивних технологій, розв'язання важливої наукової або прикладної проблеми, яка має загальнонаціональне або світове значення.

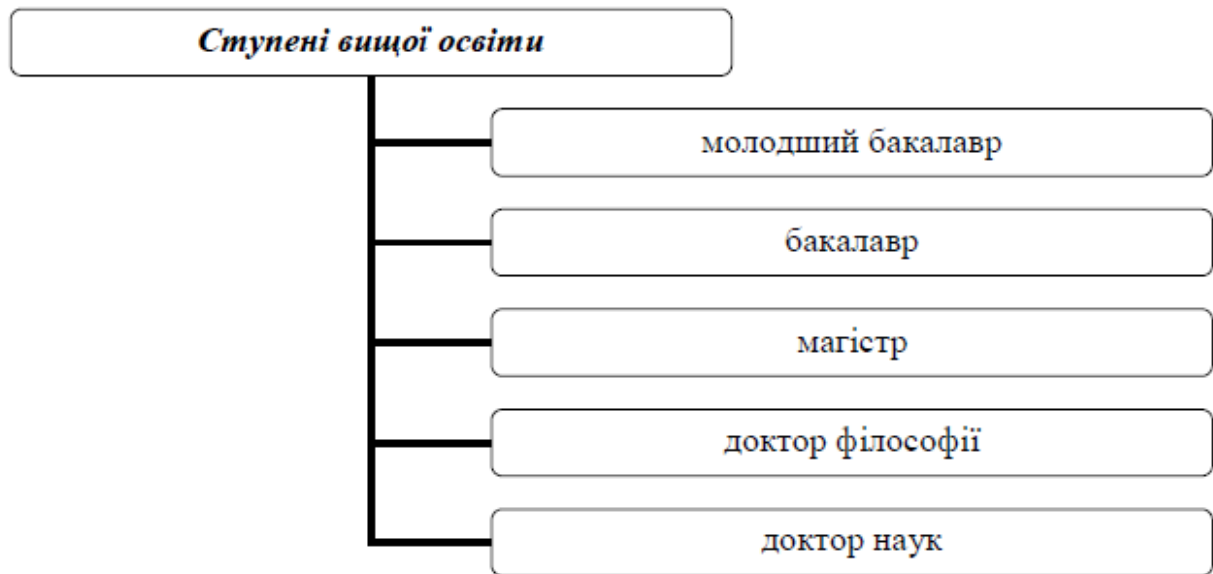

Рис. 1.1.1. Ступені вищої освіти в Україні

***Молодший бакалавр
(ст.5, п.3)***

– це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньої-професійної програми, обсяг якої становить 90-120 кредитів ЄКТС.

Бакалавр (ст.5, п.4)

– це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра визначається вищим навчальним закладом.

Магістр (ст.5, п.5)

– це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120

кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30%.

Доктор філософії
(ст.5, п.6)

– це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора філософії присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді. Особа має право здобувати ступінь доктора філософії під час навчання в аспірантурі. Особи, які професійно здійснюють наукову, науково-технічну або науково-педагогічну діяльність за основним місцем роботи, мають право здобувати ступінь доктора філософії поза аспірантурою, зокрема під час перебування у творчій відпустці, за умови успішного виконання відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді. Нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі становить чотири роки. Обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ЄКТС. Наукові установи можуть здійснювати підготовку докторів філософії за власною освітньо-науковою програмою згідно з отриманою ліцензією на відповідну освітню діяльність. Наукові установи можуть також здійснювати підготовку докторів філософії за освітньо-науковою програмою, узгодженою з вищим навчальним закладом. У такому разі наукова складова такої програми здійснюється у науковій установі, а освітня складова – у вищому навчальному закладі.

Доктор наук
(ст.5, п.7)

– це другий науковий ступінь, що здобувається особою на науковому рівні вищої освіти на основі ступеня доктора філософії і передбачає набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми,

мають загальнонаціональне або світове значення та опубліковані в наукових виданнях. Ступінь доктора наук присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу чи наукової установи за результатами публічного захисту наукових досягнень у вигляді дисертації або опублікованої монографії, або за сукупністю статей, опублікованих у вітчизняних і міжнародних рецензованих фахових виданнях, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

2.2. Вищий навчальний заклад: сучасний статус

Вищий навчальний заклад (ВНЗ) (ст.1, п.7)

– окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей.

Основна мета діяльності ВНЗ (ст.1, п.24)

– забезпечення умов, необхідних для здобуття особою якісної вищої освіти та сприяння створенню нових знань.

Основні завдання вищого навчального закладу (ст.26, п.1):

- провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями;
- для університетів, академій, інститутів – провадження наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі;

•	участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу;
•	формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах;
•	забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності;
•	створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів;
•	збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства;
•	поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян;
•	налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури;
•	вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці.

Діяльність вищого навчального закладу провадиться на принципах(ст.32, п.1):

1)	автономії та самоврядування;
2)	розмежування прав, повноважень і відповідальності засновника (засновників), державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належить вищий навчальний заклад, органів управління вищого навчального закладу та його структурних підрозділів;

3)	поєднання колегіальних та єдиноначальних засад;
4)	незалежності від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів).

Вищі навчальні заклади мають рівні права, а саме (ст.32, п.2):

•	розробляти та реалізовувати освітні (наукові) програми в межах ліцензованої спеціальності;
•	самостійно визначати форми навчання та форми організації освітнього процесу;
•	обирати типи програм підготовки бакалаврів і магістрів, що передбачені Міжнародною стандартною класифікацією освіти;
•	приймати на роботу педагогічних, наукових, науково-педагогічних та інших працівників;
•	формувати та затверджувати власний штатний розпис;
•	приймати остаточне рішення щодо визнання, у тому числі встановлення еквівалентності, здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів бакалавра, магістра, доктора філософії, доктора наук і вчених звань доцента, професора під час зарахування на навчання та/або на посаду наукового чи науково-педагогічного працівника;
•	запроваджувати рейтингове оцінювання освітніх, науково-дослідницьких та інноваційних досягнень учасників освітнього процесу;
•	надавати додаткові освітні та інші послуги відповідно до законодавства;

•	самостійно розробляти та запроваджувати власні програми освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності;
•	самостійно запроваджувати спеціалізації, визначати їх зміст і програми навчальних дисциплін;
•	присуджувати ступені вищої освіти здобувачам вищої освіти, які відповідно до законодавства успішно пройшли процедуру атестації після завершення навчання на відповідному рівні вищої освіти;
•	приймати остаточне рішення щодо присудження наукових ступенів акредитованими спеціалізованими вченими радами;
•	утворювати загальноосвітні навчальні заклади за погодженням з органами місцевого самоврядування;
•	утворювати, реорганізовувати та ліквідувати свої структурні підрозділи;
•	проводити видавничу діяльність, зокрема видавати підручники, навчальні посібники і наукові праці, а також розвивати власну поліграфічну базу;
•	проводити на підставі відповідних договорів спільну діяльність з навчальними закладами, науковими установами та іншими юридичними особами;
•	розміщувати свої навчальні, науково-дослідні та навчально-науково-виробничі підрозділи на підприємствах, в установах та організаціях;
•	брати участь у роботі міжнародних організацій;
•	запроваджувати власну символіку та атрибутику;
•	встановлювати власні форми морального та матеріального заохочення учасників освітнього процесу;

•	звертатися з ініціативою до органів, що здійснюють управління у сфері вищої освіти, про внесення змін до чинних або розроблення нових нормативно-правових актів у сфері вищої освіти, а також брати участь у роботі над проектами;
•	провадити фінансово-господарську та іншу діяльність відповідно до законодавства та статуту вищого навчального закладу;
•	розпоряджатися власними надходженнями (для вищих навчальних закладів державної і комунальної форми власності), зокрема від надання платних послуг;
•	відкривати поточні та депозитні рахунки в банках;
•	здійснювати інші права, що не суперечать законодавству.

Вищі навчальні заклади зобов'язані (ст.32, п.3):

1)	вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності;
2)	мати внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти;
3)	створювати необхідні умови для здобуття вищої освіти особами з особливими освітніми потребами;
4)	оприлюднювати на офіційному веб-сайті, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб інформацію про реалізацію своїх прав і виконання зобов'язань.

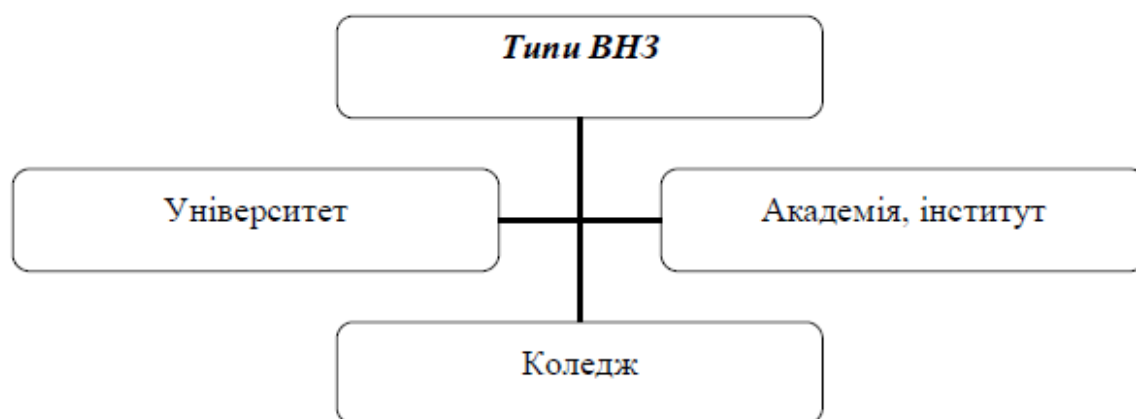

Рис.1.1.2. Типи вищих навчальних закладів в Україні

Університет (ст.28, п.1) – багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний, технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність.

Академія, інститут (ст. 28, п.2) – галузевий (профільний, технологічний, технічний, педагогічний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти на першому і другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, може здійснювати підготовку на третьому і вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями, проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність.

Коледж (ст..28, п.3)

– галузевий вищий навчальний заклад або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження. Коледж також має право здійснювати підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста.

ВНЗ здійснюють підготовку фахівців

за такими ступенями:

- **молодший бакалавр і бакалавр** – забезпечують коледжі;
- **бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук** – забезпечують університети, академії та інститути.

2.3. **Форми навчання**

Рис. 1.1.3. Форми навчання у ВНЗ

Денна форма навчання

– основна форма навчання, побудована на безпосередньому, особистому спілкуванні студентів ВНЗ з викладачем на лекціях і практичних заняттях в максимальному обсязі, що сприяє отриманню більш глибоких знань, вмінь і навичок, які становлять основу якісної освіти. Тільки частина матеріалу виноситься на самостійне вивчення.

Вечірня форма навчання

– вид навчання, при якому навчання поєднується з професійною діяльністю, тобто відвідування ВНЗ відбувається у вільний від роботи, вечірній час.

Заочна форма навчання

– спеціальна форма навчання, яка дозволяє поєднувати навчання з основною діяльністю, навіть якщо ВНЗ розташований в іншому місті. Припускається самостійне освоєння навчального матеріалу й періодичне відвідування ВНЗ на сесії для складання іспитів і практичних занять, а також на захист курсової роботи і дипломної роботи.

Дистанційна форма навчання

– є реалізацією заочної форми навчання на основі комп'ютерно-телекомунікаційних технологій. Взаємодія викладачів та студентів ВНЗ між собою відбувається на відстані та містить всі властиві компоненти навчального процесу (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання).

Форми навчання у ВНЗ можуть поєднуватися.

3.3. Стандарти вищої освіти

Стандарт вищої освіти (ст.10, п.1)

– це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів (наукових установ).

Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми (ст.10, п.3):	
1)	обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
2)	перелік компетентностей випускника;
3)	нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
4)	форми атестації здобувачів вищої освіти;
5)	вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Вищий навчальний заклад у межах ліцензованої спеціальності може запроваджувати спеціалізації, перелік яких визначається вищим навчальним закладом.

Спеціальність	– складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка.
----------------------	--

Спеціалізація	– складова спеціальності, що визначається вищим навчальним закладом та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти.
----------------------	---

Стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, і галузевих об'єднань організацій роботодавців та затверджує їх за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

3.2. Ліцензування і акредитація

Ліцензування
(ст.1, п.15; ст.24, п.4)

– процедура визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною спеціальністю на певному рівні вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності. Ліцензії видаються окремо за кожною спеціальністю строком на 10 років і можуть бути анульовані лише з підстав, передбачених Законом «Про вищу освіту». Інформація про видачу та анулювання ліцензії вноситься до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

У ліцензії ВНЗ зазначаються (ст.24, п.5):

- повне найменування та місцезнаходження вищого навчального закладу, відокремлених підрозділів, що провадять освітню діяльність за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти;
- ліцензований обсяг.

Ліцензований обсяг
(ст.24, п.5.2)

– максимальна кількість осіб, яким вищий навчальний заклад може одночасно забезпечити здобуття вищої освіти за певною спеціальністю і рівнем вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності.

Акредитація освітньої програми
(ст.1, п.4)

– оцінювання освітньої програми та/або освітньої діяльності вищого навчального закладу за цією програмою на предмет:

- 1) відповідності стандарту вищої освіти;
- 2) спроможності виконати вимоги стандарту та досягти заявлених у програмі результатів навчання;
- 3) досягнення заявлених у програмі результатів навчання.

Рішення щодо акредитації освітньої програми приймається на підставі експертного висновку відповідної галузевої експертної ради, який представляє голова цієї експертної ради.

Сертифікат про акредитацію освітньої програми (ст.25, п.5)

– підтверджує відповідність освітньої програми вищого навчального закладу за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти стандарту вищої освіти і дає право на видачу диплома державного зразка за цією спеціальністю. Сертифікат вперше видається за кожною акредитованою освітньою програмою строком на 5 років, а при другій та наступних акредитаціях – строком на 10 років. Інформація про видачу сертифіката вноситься до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

У сертифікаті про акредитацію освітньої програми зазначаються (ст.25, п.4):

•	найменування та адреса вищого навчального закладу;
•	спеціальність і рівень вищої освіти, за якими акредитована освітня програма;
•	дата видачі сертифіката.

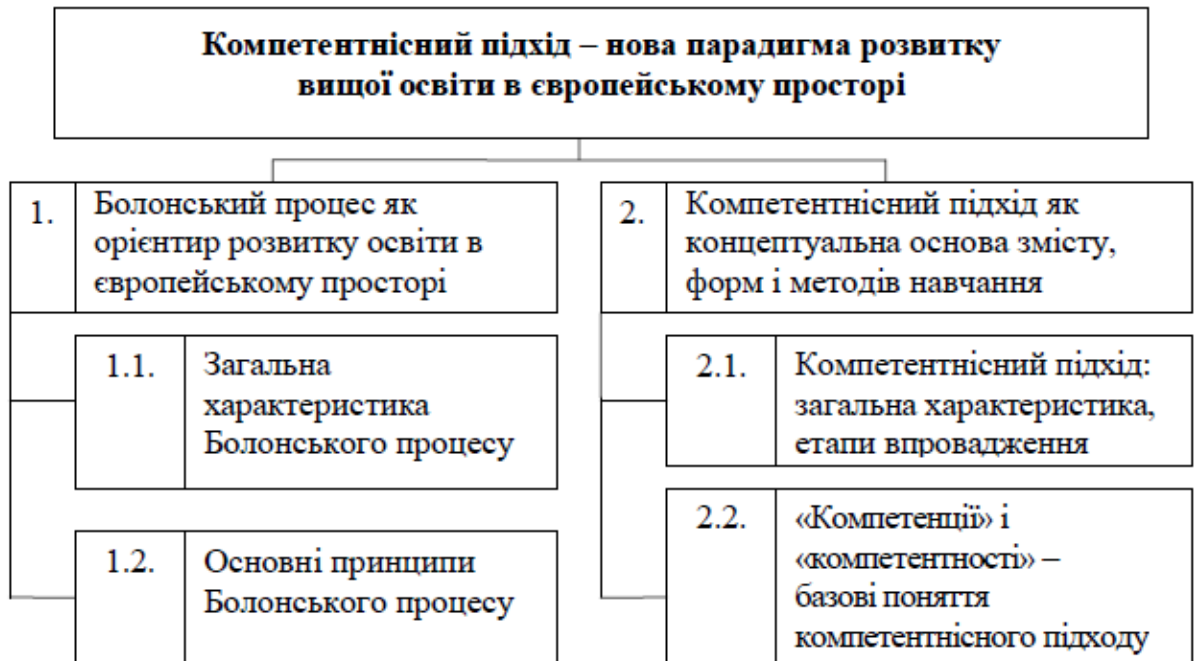
Питання для самоперевірки

1. На яких принципах ґрунтується державна політика в галузі вищої освіти.
2. Рівні вищої освіти.
3. Ступені вищої освіти.
4. Типи ВНЗ, які діють в Україні.
5. Форми навчання, які діють в Україні.
6. Система вищої освіти.
7. Сутність ліцензування ВНЗ.
8. Акредитація освітніх програм.
9. Ліцензування.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №2

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД – НОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Загальна структурно-логічна схема за темою

1. Болонський процес як орієнтир розвитку освіти в європейському просторі

1.1. Загальна характеристика Болонського процесу

Болонський процес – процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і потрібних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи.

19 червня 1999 року – започатковано Болонський процес на рівні держав в Болоньї (Італія) з підписання «Болонської декларації». Цим актом країни-учасниці узгодили спільні вимоги, критерії та стандарти національних систем вищої освіти й домовилися про створення до 2010 року єдиного європейського освітнього та наукового простору.

19 травня 2005 року – ухвалено рішення про приєднання України до Болонського процесу на конференції міністрів освіти країн Європи, яка проходила у норвезькому місті Бергені.

1.2. Основні принципи Болонського процесу

<i>6 основних принципів організації навчального процесу згідно Болонської декларації:</i>	
1.	<i>Введення двоциклового навчання (додипломного та післядипломного).</i> Додипломний цикл передбачає одержання 1-го академічного ступеня (бакалавр). При цьому тривалість навчання на додипломному циклі має бути не менше 3 і не більше 4 років. Успішне завершення 1-го циклу відкриває доступ до 2-го циклу – післядипломного. Навчання впродовж 2-го циклу може передбачати отримання ступеня магістра (через 1-2 роки навчання після одержання 1-го ступеня) і/або докторського ступеня (за умови загальної тривалості навчання 7-8 років).
2.	<i>Запровадження системи кредитів на основі Європейської системи трансферу оцінок (ЄКТС).</i> ЄКТС обумовлює кредитно-модульну організацію навчального процесу, яка базується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (кредитів). Зменшується навантаження на студентів, оскільки за умов її впровадження відсутні сесії. Система не передбачає обов'язкового семестрового екзамену для всіх студентів. Студенти, які за результатами модульних контролів здобули з конкретних навчальних дисциплін не менше від встановленої мінімальної кількості балів, атестуються з цих дисциплін із виставленням їм державної семестрової оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») відповідно до шкали переведення. Студенти,

	<p>атестовані з оцінкою «незадовільно», зобов'язані скласти семестрові іспити. Семестрові іспити можуть також скласти студенти, які бажають покращити оцінку, отриману за результатами модульних контролів. Оцінювання знань на іспитах здійснюється у 100-бальній шкалі з наступним переведенням у державну оцінку. У ЄКТС 60 кредитів становить навчальне навантаження на один навчальний рік і, зазвичай, 30 кредитів на семестр і 20 кредитів на триместр.</p>
3.	<p><i>Контроль якості освіти здійснювати акредитаційними агенціями, незалежними від національних урядів і міжнародних організацій.</i> Оцінка буде ґрунтуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, що їх отримали випускники. Одночасно будуть встановлені стандарти транснаціональної освіти.</p>
4.	<p><i>Розширення мобільності студентів, викладацького складу та іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом.</i> Передбачається зміна національних законодавчих актів у сфері працевлаштування іноземців.</p>
5.	<p><i>Забезпечення працевлаштування випускників.</i> Усі академічні ступені й інші кваліфікації мають бути затребувані європейським ринком праці, а професійне визнання кваліфікацій має бути спрощено. Щодо забезпечення визнання кваліфікацій планується повсюдне використання Додатка до диплому, який рекомендований ЮНЕСКО.</p>
6.	<p><i>Забезпечення привабливості європейської системи освіти.</i> Одне з головних завдань, що має бути вирішене в рамках Болонського процесу, це залучення в Європу більшої кількості студентів з інших регіонів світу. Вважається, що введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти, кредитної системи накопичення, легко доступних</p>

кваліфікацій, тощо, сприятиме підвищенню інтересу європейських та інших громадян до вищої освіти. У рамках Болонського процесу для забезпечення визнання українських дипломів про вищу освіту в Європі та сприяння мобільності студентів Міністерство освіти і науки України наказом №943 від 6 жовтня 2009 року ввело у ВНЗ України європейську кредитно-трансферну систему (ЄКТС).
--

2. Компетентнісний підхід як концептуальна основа змісту, форм і методів навчання

2.1. Компетентнісний підхід: загальна характеристика, етапи впровадження

Сьогодні світове співтовариство беззастережно визнає якість освіти головною метою, пріоритетом розвитку суспільства у XXI столітті, якому підпорядковані всі інші показники людського життя.

Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є оновлення вищої освіти, перенесення уваги з процесу навчання на його результат, орієнтація змісту й організації навчання на *компетентнісний підхід* і пошук ефективних механізмів його впровадження.

<i>Відмінні характеристики компетентнісного підходу:</i>	
•	Орієнтація на формування особистості фахівця, професіонала.
•	Міждисциплінарна модель навчання.
•	Інтерактивні форми навчання.
•	Професійно-орієнтована спрямованість.
•	Результат навчання описується компетенціями.

Поняття якості освіти у різних парадигмах освіти

ЗУНівський підхід:	Компетентнісний підхід:
<ul style="list-style-type: none"> • Освіта повинна давати, перш за все, основи окремих наук. • Формування ЗУН (знань, умінь, навичок). 	<ul style="list-style-type: none"> • Оволодіння різними знаннями, уміннями, навичками та здібностями, щоб досягти успіху в житті. • Формування компетенцій.

Основна мета вищої освіти в умовах компетентнісного підходу

– підготовка кваліфікованого фахівця відповідного рівня та ступеню, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє професією та орієнтується у суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

Три етапи становлення компетентнісного підходу в освіті:

1.	1960–1970 рр. – характеризується введенням у науковий апарат категорії «компетенція», створенням передумов розмежування понять компетенція/компетентність.
2.	1970–1990 рр. – характеризується використанням категорії компетенція/компетентність у теорії й практиці навчання професіоналізму в управлінні, керівництві, менеджменті, у навчанні спілкуванню, розробляється зміст поняття «Соціальні компетенції /компетентності». У роботі Дж. Равена «Компетентність у сучасному суспільстві, яка з'явилася у Лондоні в 1984 р., подається розгорнуте тлумачення компетентності.
3.	З 1990 р. – дослідження компетентності як наукової категорії стосовно освіти, де в контексті психології праці професійна компетентність стає предметом спеціального розгляду.

2.2. «Компетенції» і «компетентності» – базові поняття компетентнісного підходу

Інтегральними характеристиками формування студента вищого навчального закладу як особистості є компетенція і компетентність.

Поняття «компетенція», «компетентність» і похідне – «компетентний» широко використовувалися раніше – у побуті та літературі, тлумачення надається у словниках. Поняття «компетентність» учнів, студентів, спеціалістів введено експертами Міжнародної організації праці наприкінці 80-х років минулого століття з вимогами ринку праці щодо якостей, якими мають володіти випускники освітніх установ.

Компетентний (лат. *competens, competentis* – належний, здатний)

– досвідчений у певній сфері, той хто має право за своїми знаннями чи повноваженнями робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь.

Компетенція

– комплексна характеристика готовності випускника застосовувати знання, уміння, навички і особисті якості в стандартних ситуаціях майбутньої професійної діяльності. Компетенції формуються і в процесі набуття знань, і в процесі набуття умінь застосовувати отримані знання, і в процесі формування особистих і мотиваційно-поведінкових якостей.

Компетентність

– інтегральна характеристика, що розпадається на спектр окремих компетенцій: сукупність (система) знань у дії; можливість вирішувати комплексні завдання в конкретній виробничій ситуації. Компетентність має дієвий, практично орієнтований характер. Таким чином, компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Класифікація компетенцій відповідно до Державного освітнього стандарту України:	
•	Універсальні – міжособові, інструментальні й системні (а в Росії – загальнокультурні).
•	Професійні – загальнопрофесійні або предметноспеціалізовані.

Універсальні компетенції	– компетенції, які не залежать від області навчання, але є загальними для усіх випускників вищої школи.
Професійні компетенції	– те, що студенти повинні знати, розуміти і бути у змозі робити у зв'язку з вивченням даної дисципліни.

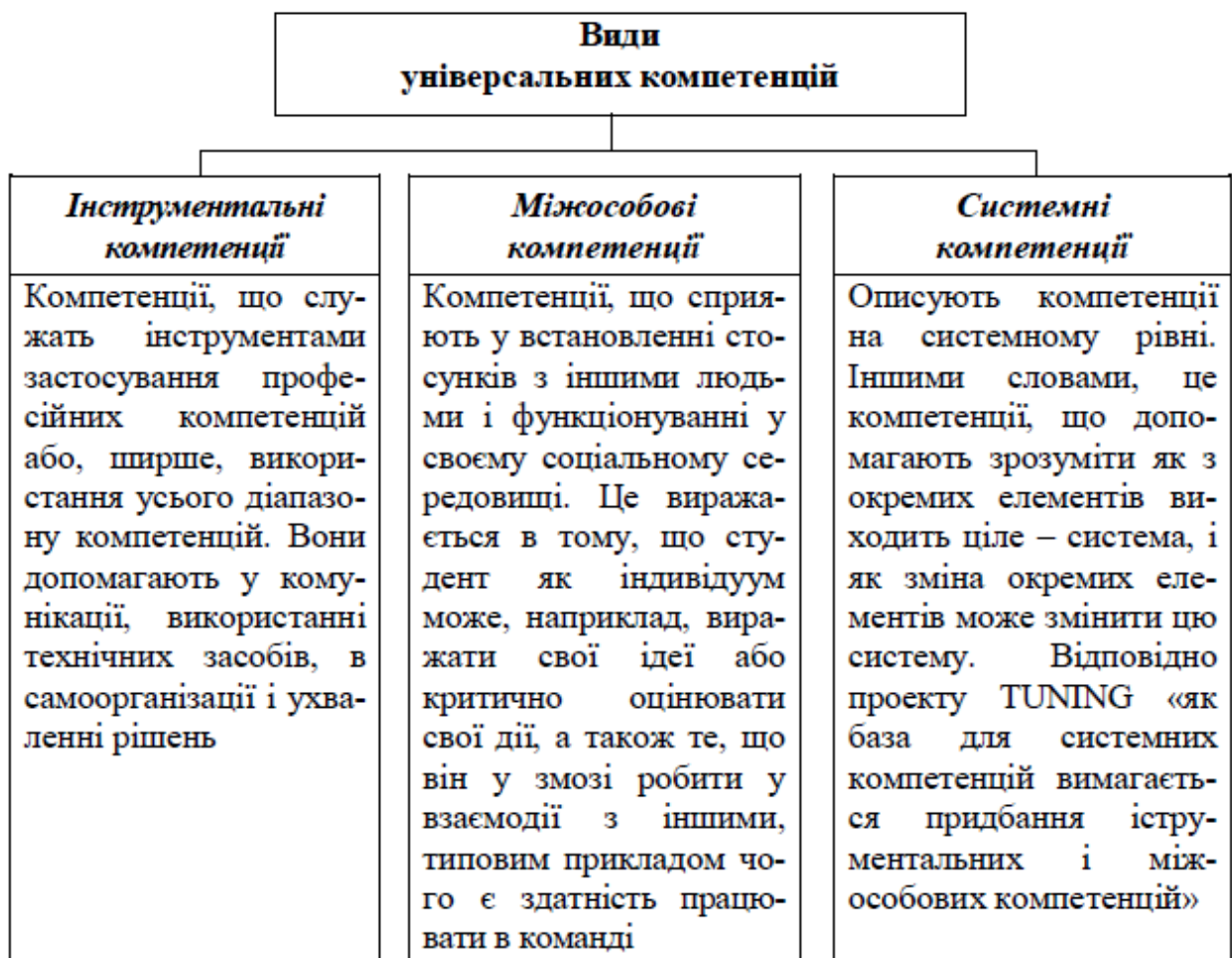

Рис. 1.2.1. Види універсальних компетенцій

Типовий склад універсальних компетенцій:

	<p>Інструментальні компетенції:</p> <ul style="list-style-type: none">- здатність до аналізу та синтезу;- здатність до організації та планування;- базові знання у різноманітних областях;- ретельна підготовка з основ професійних знань;- письмова та усна комунікація рідною мовою;- знання другої мови;- елементарні навички роботи з комп'ютером;- навички управління інформацією (вміння знаходити та аналізувати інформацію із різноманітних джерел);- вміння вирішувати проблеми;- вміння приймати рішення.
	<p>Міжособові компетенції:</p> <ul style="list-style-type: none">- здатність до критики та самокритики;- соціальна взаємодія;- робота в команді;- навички міжособових взаємин;- здатність працювати в міждисциплінарній команді;- здатність спілкуватися зі спеціалістами з інших областей;- прийняття відмінностей і мультикультурності (толерантність);- здатність працювати у міжнародному середовищі;- прихильність етичним цінностям.
	<p>Системні компетенції:</p> <ul style="list-style-type: none">- здатність до навчання;- здатність застосовувати знання на практиці;- дослідницькі навички;- здатність адаптуватися до нових ситуацій;

	<ul style="list-style-type: none"> - здатність висувати нові ідеї (креативність); - продукування знань; - інтеграція; - лідерство; - розуміння культур і звичаїв інших країн; - здатність працювати самостійно; - розробка та управління проектами; - ініціативність і підприємницький дух; - самовдосконалення; - турбота про якість; - прагнення до успіху.
--	--

Основою запровадження компетентнісного підходу у формуванні галузевих стандартів вищої освіти (ГСВО) є Національна рамка кваліфікацій, яка діє в Україні з 6 січня 2012 року.

Національна рамка кваліфікацій – системний і структурований за компетентностями опис рівнів освіти.

Кваліфікаційний рівень – структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня.

Стандарти, що визначені для кожного з 9-ти кваліфікаційних рівнів:	
☞	Знання – осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його свідомої, цілеспрямованої діяльності.
☞	Уміння – здібності застосовувати знання щодо виконання завдань та вирішення завдань і проблем.
☞	Комунікації – взаємозв'язки суб'єктів з метою передачі інформації, узгодження дій, спільної діяльності.

☞	Автономність та відповідальність – здібності самостійно виконувати завдання, вирішувати завдання та проблеми і відповідати за результати своєї діяльності.
---	---

У Національній рамці детально прописані рівні освіти й відповідні їм здатності. (табл. 1.2.1)

Таблиця 1.2.1

Опис рівнів освіти

Рівень	Дескриптори			
	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
0	Здатність адекватно діяти у відомих простих ситуаціях під безпосереднім контролем. Готовність до систематичного навчання			
1	Здатність виконувати прості завдання у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання. Виконання завдань під безпосереднім керівництвом. Готовність до навчання на наступному рівні			
2	Здатність виконувати типові нескладні завдання у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання. Виконання завдань під керівництвом з елементами самостійності			
3	Здатність виконувати виробничі або навчальні завдання середньої складності за визначеними алгоритмами за встановленими нормами часу і якості			
4	Здатність самостійно виконувати складні спеціалізовані виробничі чи навчальні завдання у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, зокрема в нестандартних ситуаціях			
5	Здатність розв'язувати типові спеціалізовані завдання в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки і характеризується певною невизначеністю умов			
6	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов			
7	Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог			
8	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики			
9	Здатність визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку та вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій			

<i>Цілі впровадження Національної рамки кваліфікацій:</i>	
•	введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців;
•	забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудових відносин;
•	сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні;
•	налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці.

Питання для самоперевірки

1. Коли було ініційовано Болонський процес.
2. Головна мета Болонського процесу.
3. Рівні навчання за Болонським процесом.
4. Європейська система трансферу оцінок (ЄКТС) в Україні.
5. Кредити Європейської системи трансферу оцінок (ЄКТС).
6. Основні документи ЄКТС.
7. Навчальне навантаження в ЄКТС.
8. Кредитно-модульна система організації навчального процесу.
9. Нормативні терміни навчання.
10. Дидактична тріада.
11. Модель підходу до навчання з огляду на результат.
12. Національна рамка кваліфікацій в Україні.
13. Рівні освіти в Національній рамці кваліфікацій.
14. Стандарти рівнів Національної рами кваліфікацій.
15. Характеристики компетентнісного підходу.
16. Види універсальних компетенцій.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №3

ПЕДАГОГ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Загальна структурно-логічна схема за темою

1. Основні риси та якості сучасного педагога вищої освіти

Згідно з законом України «Про освіту»: педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах.

Місія педагога

– це посередництво між студентами та системою ідей, традиціями, культурою свого народу і людства.

Обов'язок педагога

– виховувати гідних людей, здатних примножувати здобутки людської цивілізації.

<i>Особисті якості педагога вищої освіти:</i>	
•	<i>Вимогливість</i> (вилучає всепрощення, безпринципність, поблажливість, потурання слабкостям).
•	<i>Віра в людину</i> (оптимізм, віра в сили й можливість людей).
•	<i>Справедливість</i> (прояви несправедливості обурюють учнів і завдають непоправної шкоди справі навчання).
•	<i>Позитивна емоційна налаштованість</i> (гнів, як і радість, повинні бути педагогічно спрямовані, не переходити меж, за якими вони є шкідливими).
•	<i>Почуття міри</i> (неприпустимість нововведень, що виходять за межі пристойності й педагогічної доцільності).
•	<i>Педагогічний такт</i> (лінія поведінки, яка оберігає честь і гідність студентського колективу, кожного студента, не принижуючи і не возвеличуючи його честі та гідності)
•	<i>Організаторські здібності</i> (вміння об'єднати і згуртувати колектив, керувати й спрямовувати його).
•	<i>Мовна культура</i> (найважливіший спосіб спілкування викладача зі студентами, головний інструмент педагогічної праці).
•	<i>Особистий приклад</i> («вчителіві треба бути таким, яким він хоче бачити своїх вихованців» – «Золоте правило» виховання за К.Д. Ушинським).
•	<i>Авторитет</i> (визначення студентами інтелектуальної, моральної сили і переваги викладача).

2. Функції та види діяльності педагога

2.1. Функції педагога

<i>Основні функції педагога:</i>	
✓	<i>Навчальна (дидактична)</i> – головне не передавання знань, а формування вмінь здобувати їх самостійно, викладач є організатором процесу засвоєння знань.
✓	<i>Розвиваюча</i> – створення сприятливих умов щодо розвитку творчого потенціалу людини, її саморозкриття, самоствердження, самореалізація через творчість.
✓	<i>Виховна</i> – полягає в тому, щоб загальнолюдські цінності вкоренилися у свідомості й поведінці.

2.2. Функціональні види діяльності педагога

Конструктивна – планування і побудова педагогічного процесу, відбір та композиція навчально-виховного матеріалу.

Організаційна – організація колективу, залучення студентів до різноманітних видів діяльності.

Комунікативна – встановлення взаємин викладача зі студентами.

3. Педагогічна майстерність та її елементи

Педагогічна майстерність – високий рівень професійної діяльності викладача. Зовні воно проявляється в успішному творчому рішенні найрізноманітніших педагогічних задач, в ефективному

досягненні способів і цілей навчально-виховної роботи. З внутрішньої сторони педагогічна майстерність – професійне вміння оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності, спрямувати їх на всебічний розвиток та удосконалення особистості, що забезпечує високу організацію педагогічного процесу.

<i>Елементи педагогічної майстерності:</i>	
1.	Гуманістична спрямованість діяльності – полягає в спрямованості діяльності педагога на особистість іншої людини, підтвердження словом і ділом найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки й стосунків.
2.	Професійна компетентність – передбачає наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних умінь та навичок). Для педагогічного впливу викладачеві потрібно володіти арсеналом якостей: <ul style="list-style-type: none"> - інтелектуальних; - моральних; - духовних.
3.	Педагогічні здібності – сукупність психічних особливостей викладача, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення. <i>Головні педагогічні здібності:</i> <ul style="list-style-type: none"> - толерантність; - комунікативність; - перцептивні здібності; - динамізм особистості; - емоційна стабільність; - оптимістичне прогнозування; - креативність; - впливовість.

4.	Педагогічна техніка (мистецтво, майстерність, уміння) – сукупність раціональних способів, умінь та особливостей поведінки викладача, спрямованих на ефективну реалізацію обраних ним методів і прийомів навчально-виховної роботи.
----	---

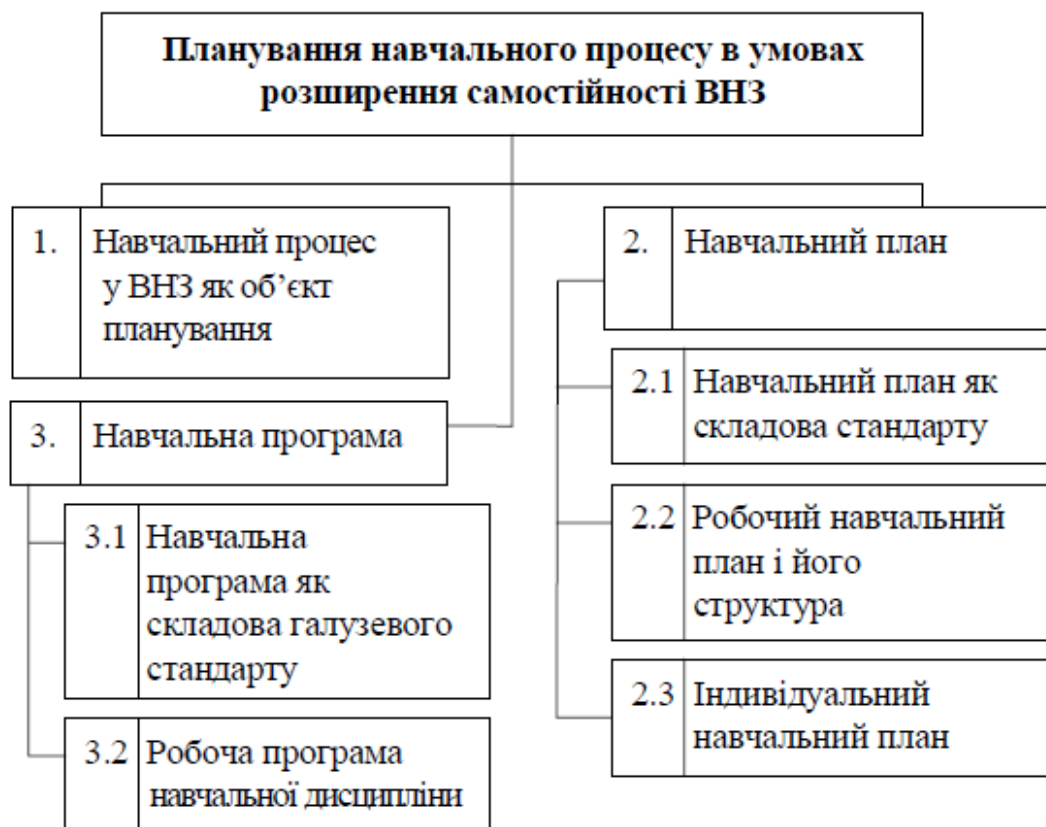
Питання для самоперевірки

1. Місія педагога.
2. Функції педагога.
3. Інтерактивне та пасивне навчання.
4. Види діяльності педагога.
5. Елементи педагогічної майстерності викладача.
6. Організаційна діяльність педагога.
7. Система професійно важливих якостей викладача.
8. Педагогічна майстерність.
9. Педагогічна техніка.
10. Функції викладача.
11. Функціональні види діяльності викладача.
12. Типи викладачів.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №4

ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ САМОСТІЙНОСТІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Загальна структурно-логічна схема за темою

1. Навчальний процес у ВНЗ як об'єкт планування

Навчальний процес у вищих закладах освіти

– система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньому рівні відповідно до державних стандартів освіти. Він охоплює всі компоненти навчання: учасників навчального процесу (викладачів, студентів), засоби, форми і методи навчання.

Навчальний процес у ВНЗ базується на принципах (ст.32):

↗ автономії та самоврядування;

⇒	розмежування прав, повноважень і відповідальності засновника (засновників), державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належить вищий навчальний заклад, органів управління вищого навчального закладу та його структурних підрозділів;
⇒	поєднання колегіальних та єдиноначальних засад;
⇒	незалежності від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів).

2. Навчальний план

2.1. Навчальний план як складова стандарту

Навчальний план

– нормативний документ, який складається вищим закладом освіти на підставі освітньої програми та структурно-логічної схеми підготовки і визначає перелік та обсяг нормативних і вибіркового навчальних занять (лекції, лабораторні, практичні, семінарські, індивідуальні заняття, консультації навчальні й виробничі практики) та їх обсяг у кредитах ЄКТС, графік навчального процесу, форми й засоби проведення поточного й підсумкового контролю. У навчальному плані відображається також обсяг часу, передбачений на самостійну роботу. Навчальний план розробляється на весь період реалізації відповідної освітньої програми і затверджується керівником ВНЗ.

2.2. Робочий навчальний план і його структура

Робочий навчальний план

– нормативний документ, який складається вищим закладом освіти на поточний навчальний рік і конкретизує форми проведення навчальних занять, їх обсяг, форми й засоби проведення поточного та підсумкового контролю за семестрами. Робочий навчальний план затверджується керівником ВНЗ.

2.3. Індивідуальний навчальний план

Індивідуальний навчальний план

– нормативний документ, за яким здійснюється навчання студента, виходячи з вимог освітньої програми відповідного рівня підготовки та з урахуванням його особистих інтересів і потреб. Індивідуальний навчальний план студента складається на підставі робочого навчального плану і містить усі нормативні навчальні дисципліни, а також дисципліни, обрані студентом, з обов'язковим урахуванням структурно-логічної схеми підготовки. Індивідуальний навчальний план складається на кожний навчальний рік і затверджується в порядку, встановленому вищим закладом освіти. Методичне керівництво індивідуальним навчанням студентів та контроль за виконанням ними індивідуальних навчальних планів здійснюється деканатами факультетів та відповідними кафедрами.

3.1. Навчальна програма

Навчальна програма

– нормативний документ, який визначає місце і значення навчальної дисципліни в реалізації освітньої програми підготовки, її зміст, послідовність і організаційні форми вивчення навчальної дисципліни, вимоги до знань і вмінь студентів. Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний виклад змісту навчальної дисципліни і список літератури. Навчальні програми нормативних дисциплін входять до комплексу документів державного стандарту освіти, розробляються і затверджуються як його складові. Навчальні програми вибіркових дисциплін розробляються і затверджуються вищим закладом освіти.

3.2. Робоча програма навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни

– нормативний документ вищого навчального закладу освіти й розробляється для кожної дисципліни на основі навчальної програми дисципліни відповідно до навчального плану. У робочій програмі відображається конкретний зміст

навчальної дисципліни, послідовність та організаційно-методичні форми її засвоєння, обсяг часу на різні види навчальної роботи, засоби і форми поточного та підсумкового контролю.

<i>Робочі програми нормативних і вибіркових навчальних дисциплін розробляються відповідними кафедрами і, як правило, затверджуються:</i>	
➤	із соціально-гуманітарних, психологічно-педагогічних та загальноосвітніх дисциплін – проректором (заступником директора) з навчальної роботи;
➤	з фахових навчальних дисциплін і дисциплін спеціалізацій – деканом факультету (завідувачем відділення).

Навчальні програми, робочі програми навчальних дисциплін разом з навчальними планами є основними документами, якими керуються деканати та кафедри вищих закладів освіти в організації навчального процесу.

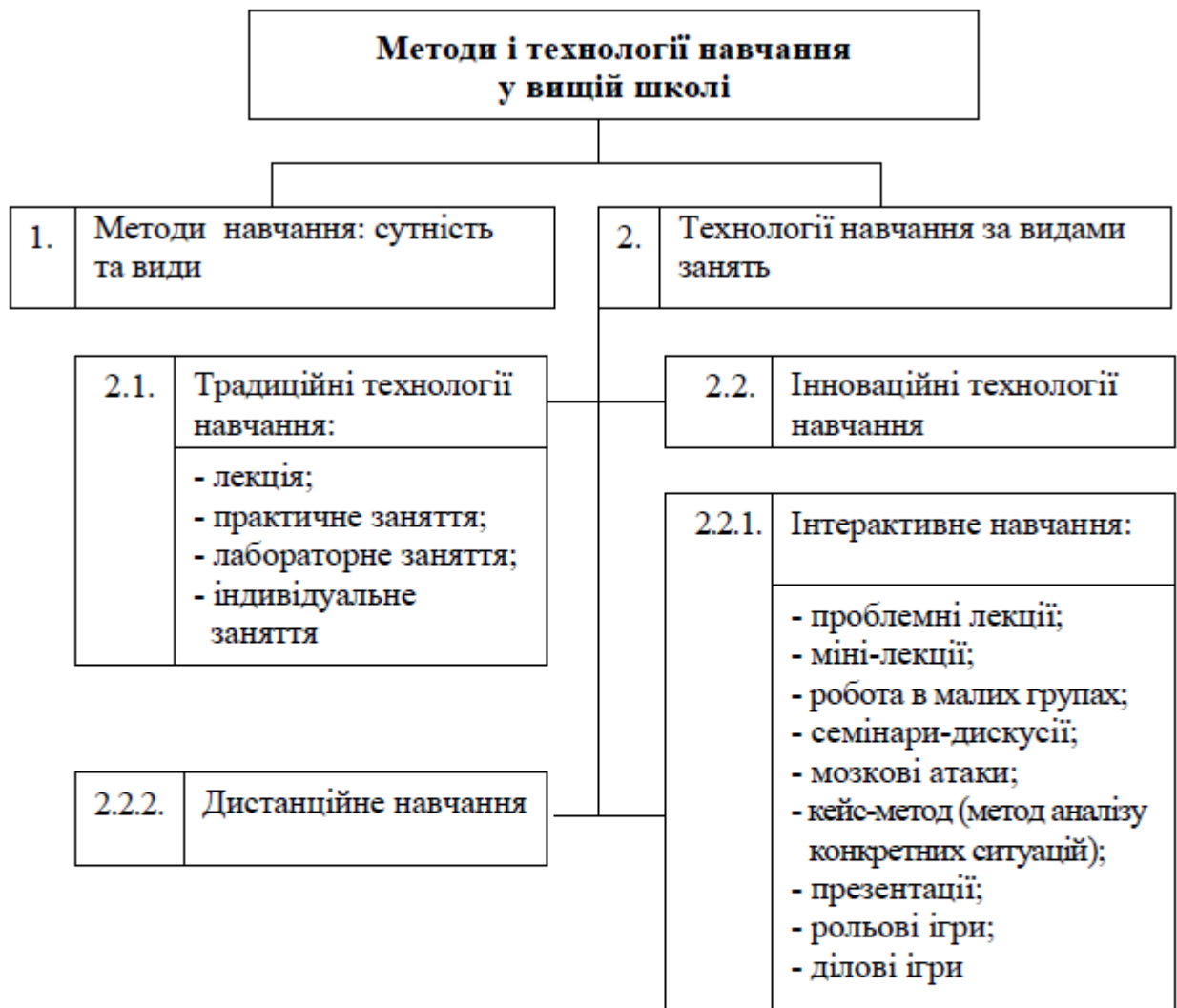
Питання для самоперевірки

1. Складові планування навчального процесу.
2. Навчальний процес у ВНЗ.
3. Компоненти навчального процесу у ВНЗ.
4. Навчальний пан ВНЗ.
5. Навчальна програма дисципліни.
6. Основні документи в організації навчального процесу.
7. Робочі програми навчальний дисциплін.
8. Педагогічна майстерність.
9. Індивідуальний навчальний план.
10. Розділи робочої програми навчальної дисципліни.
11. Структура робочого навчального плану ВНЗ.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №5

МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Загальна структурно-логічна схема за темою

1. Методи навчання: сутність та види

Методи навчання

– сукупність способів і прийомів впливу на студентів для досягнення навчальних цілей.

Відбір методів навчання обумовлений змістом навчального матеріалу і цілями навчання.

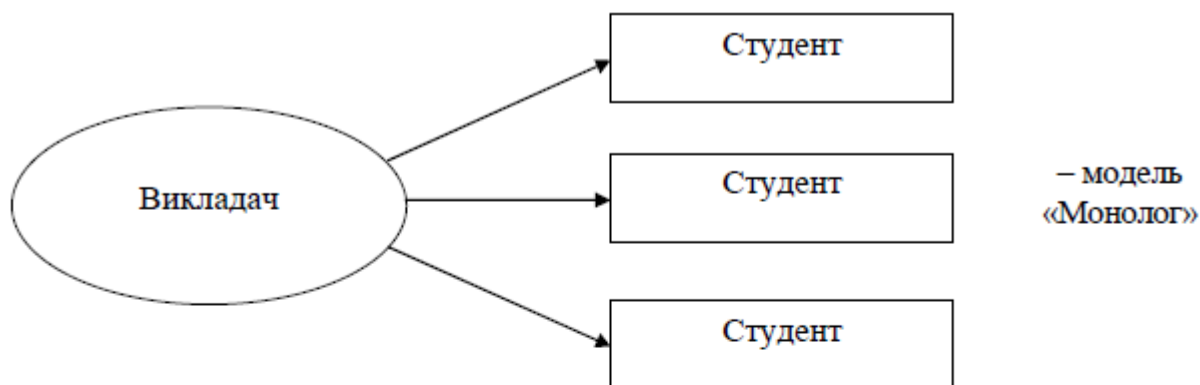

Рис. 2.1.1. Пасивні методи навчання

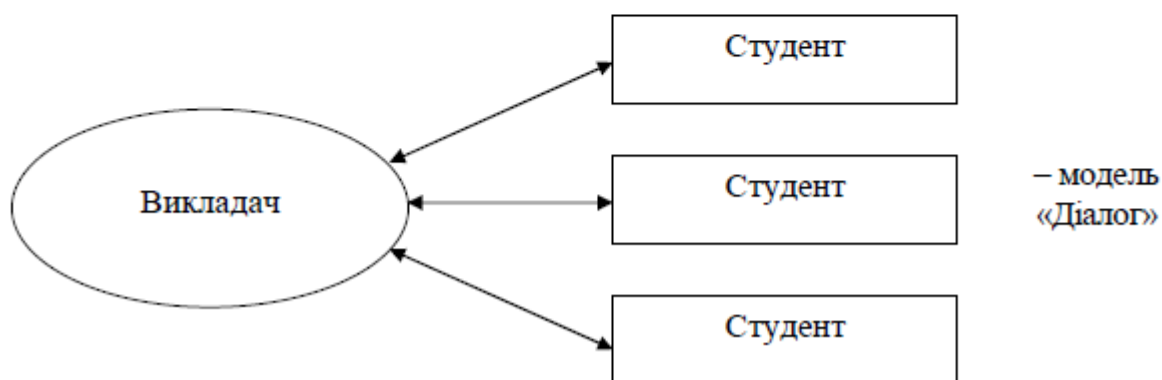

Рис. 2.1.2. Активні методи навчання

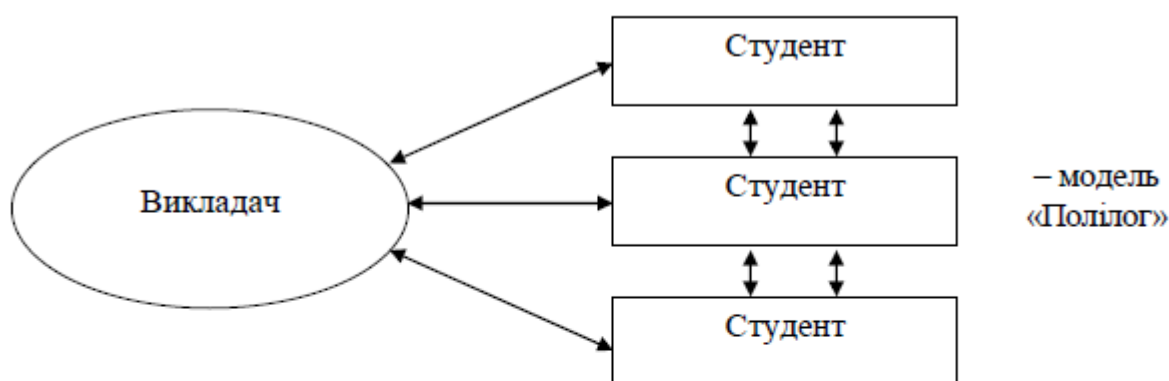

Рис. 2.1.3. Інтерактивні методи навчання

2. Технології навчання за видами занять

2.1. Традиційні технології навчання

Лекція – логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами

наочності та демонстрацією дослідів. Лекція покликана формувати в студентів основи знань з певної наукової галузі, а також визначити напрямок, основний зміст і характер усіх інших видів навчальних занять та самостійної роботи студентів з відповідної навчальної дисципліни.

Практичне заняття

– вид навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами, відповідно, до сформульованих завдань. Основна дидактична мета практичного заняття – розширення, поглиблення й деталізація наукових знань, отриманих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, прищеплення умінь і навичок, розвиток наукового мислення та усного мовлення студентів. Тематика і плани проведення практичних занять із переліком рекомендованої літератури заздалегідь доводяться до відома студентів.

Семінарське заняття

– вид навчального заняття, на якому викладач організовує обговорення студентами питань з попередньо вивчених тем відповідно до робочої навчальної програми. Семінарські заняття проводяться у формі бесіди (просемінар), рецензування та обговорення рефератів і доповідей, дискусій. Особливим видом семінарського заняття є спецсемінар, що практикується на старших курсах із фахових навчальних дисциплін та дисциплін спеціалізацій. Він покликаний поєднувати теоретичну підготовку майбутніх фахівців з їх участю в науково-дослідній роботі. Семінари сприяють розвитку творчої самостійності студентів, поглиблюють їх інтерес до науки і наукових досліджень, виховують педагогічний такт, розвивають культуру мови, вміння та навички публічного виступу, участі в дискусії.

Лабораторне заняття

– вид заняття, на якому студенти під керівництвом викладача проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліди в спеціально обладнаних навчальних лабораторіях з використанням устаткування, пристосованого для умов навчального процесу. Дидактичною метою лабораторного заняття є практичне підтвердження окремих теоретичних умінь та навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірною апаратурою, методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі. Перелік тем лабораторних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Індивідуальні заняття

– передбачають створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів, які виявили особливі здібності в навчанні та здібності до науково-дослідної роботи і творчої діяльності. Індивідуальні заняття, як правило, проводяться у позанавчальний час за окремим графіком, складеним кафедрою з урахуванням потреб і можливостей студента.

2.2. Інноваційні технології навчання

2.2.1. Інтерактивне навчання

Проблемні лекції

– направлені на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються тим, що коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами; увага студентів концентрується на матеріалі, який не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекції друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При читанні лекції студентам даються питання для самостійного розмірковування, проте лектор сам відповідає на них, не чекаючи відповідей студентів. Система питань у ході лекції відіграє активізуючу роль, змушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекції

– передбачають виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризуються заочною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції, як правило, проводяться як частина заняття-дослідження.

Робота в малих групах

– використовується з метою активізації роботи студентів при проведенні семінарських і практичних занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє свою особливу роль і певними своїми якостями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистих якостей та досвіду соціального спілкування.

Семінари-дискусії

– передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвиває мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки і висловлювати їх, навчають оцінювати пропозиції інших людей та критично підходити до власних поглядів.

Мозкові атаки

– метод розв'язання невідкладених завдань за дуже обмежений час, суть якого полягає в тому, щоб висловити якнайбільшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Кейс-метод

– метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

Презентації

– виступи перед аудиторією, використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації нових товарів та послуг.

Рольові ігри

– форма активізації студентів, за вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій.

Ділові ігри

– метод імітації (наслідування, відображення) прийняття управлінських рішень у різноманітних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за правилами, що вже існують або розробляються самими учасниками. Він реалізуються через самостійне вирішення студентом поставленої проблеми за умови недостатності необхідних знань, коли студент змушений самостійно опанувати новий зміст або шукати нові зв'язки у вже засвоєному матеріалі.

2.2.2. Дистанційне навчання

Дистанційне навчання

– індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно комунікаційних технологій.

Дистанційні курси

– інформаційні продукти, які використовуються в процесі дистанційного навчання і є достатніми для навчання за окремими навчальними дисциплінами.

<i>Компоненти дистанційного навчання:</i>	
✓	Відкрите навчання.
✓	Комп'ютерне навчання.
✓	Комп'ютерна система комунікацій (Інтернет).

Вища освіта недалекого майбутнього

– сукупність нових вищих навчальних закладів, об'єднаних глобальною віртуальною мережею.

Глобальний процес формування нового високоавтоматизованого інформаційного середовища суспільства створює безпрецедентні можливості для розвитку людини, більш ефективного вирішення багатьох її професійних та соціальних проблем.

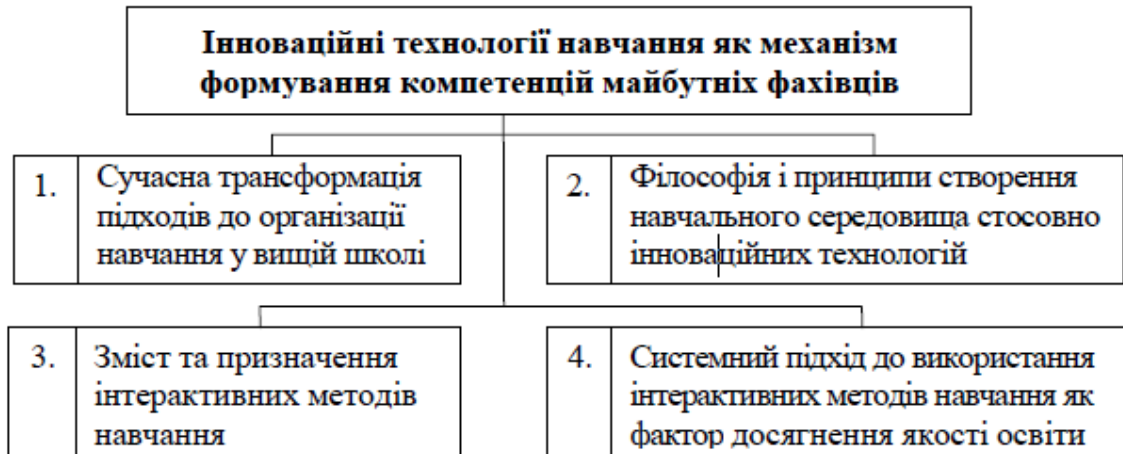
Питання для самоперевірки

1. Традиційні технології навчання.
2. Інноваційні технології навчання.
3. Інтерактивне навчання.
4. Методи навчання.
5. Ділові ігри.
6. Види ділової гри.
7. Активні методи навчання.
8. Інтерактивне навчання.
9. Дистанційне навчання.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №6

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Загальна структурно-логічна схема за темою

1. Сучасна трансформація підходів до організації навчання у вищій школі

<i>Інформаційно-репродуктивне навчання</i>	<i>Система професійно-діяльнісного навчання</i>
Кінцеві цілі навчання:	
- формування та закріплення знань, умінь і навичок стосовно майбутнього робочого місця	- формування комплексу характеристик професійної свідомості стосовно змісту освітньої програми
Організаційні форми і методи аудиторного навчання:	
<ul style="list-style-type: none"> - лекція; - практичне заняття; - семінарське заняття; - лабораторне заняття; 	<ul style="list-style-type: none"> - проблемна лекція; - міні-лекція; - робота в малих групах; - ділова гра; - рольова гра; - кейс-метод; - тренінг; - модерації; - презентації

2. Філософія і принципи створення навчального середовища стосовно інноваційних технологій

Основні ознаки організації ефективного навчання стосовно цієї парадигми:

Навчання – це активний процес конструювання компетенцій.

Навчання – це конструктивний процес.

Навчання – це емоційний процес.

Навчання – це саморегульований процес.

Навчання – це соціальний, комунікаційний процес.

Навчання – це ситуативний процес.

Принципи створення навчального середовища в умовах цього підходу:

Навчання в контексті реальної проблеми.

Навчання в контексті реальної ситуації.

Навчання у соціальному контексті («навчатися через спілкування»).

Навчання з інструктивною підтримкою з боку викладача, а також з отриманням необхідних ресурсів для засвоєння знань, вмінь, навичок тощо.

3. Зміст та призначення інтерактивних методів навчання

3.1. Метод роботи в малих групах

Метод роботи в малих групах

– є універсальним, тому його можна використовувати за кожною навчальною дисципліною, у різноманітних формах ведення практичних занять, зокрема, у формах розминки, модерації, тренінгу, роботі в команді, рольової гри, практичного заняття (інтенсивна участь всіх студентів у розгляді теми, виконанні практичного завдання таке інше).

3.2. Рольові ігри

Рольові ігри

– проводяться за різними цілями і підрозділяються на педагогічні та психологічні.

Педагогічні рольові ігри мають такі цілі:

- розвиток особистості;
- тренування та зміна поведінки відповідно до різноманітних ролей майбутньої професії.

Психологічні рольові ігри проводяться у формі тренінгів:

- комунікацій;
- поведінки;
- з риторики.

3.3. Ділова гра

Ділова гра

– найбільш наближена до майбутньої професії форма організації навчального процесу, яка потребує від учасника необхідного рівня підготовки, як правило, у суміжних галузях знань. Тому, ділові ігри проводяться на старших курсах, займають 4-6 і більше академічних годин.

<i>Ділові ігри визначають:</i>	
•	рівень професійної підготовки кожного учасника;
•	наявність творчих здібностей;
•	вміння працювати в команді;
•	інші професійні здібності.

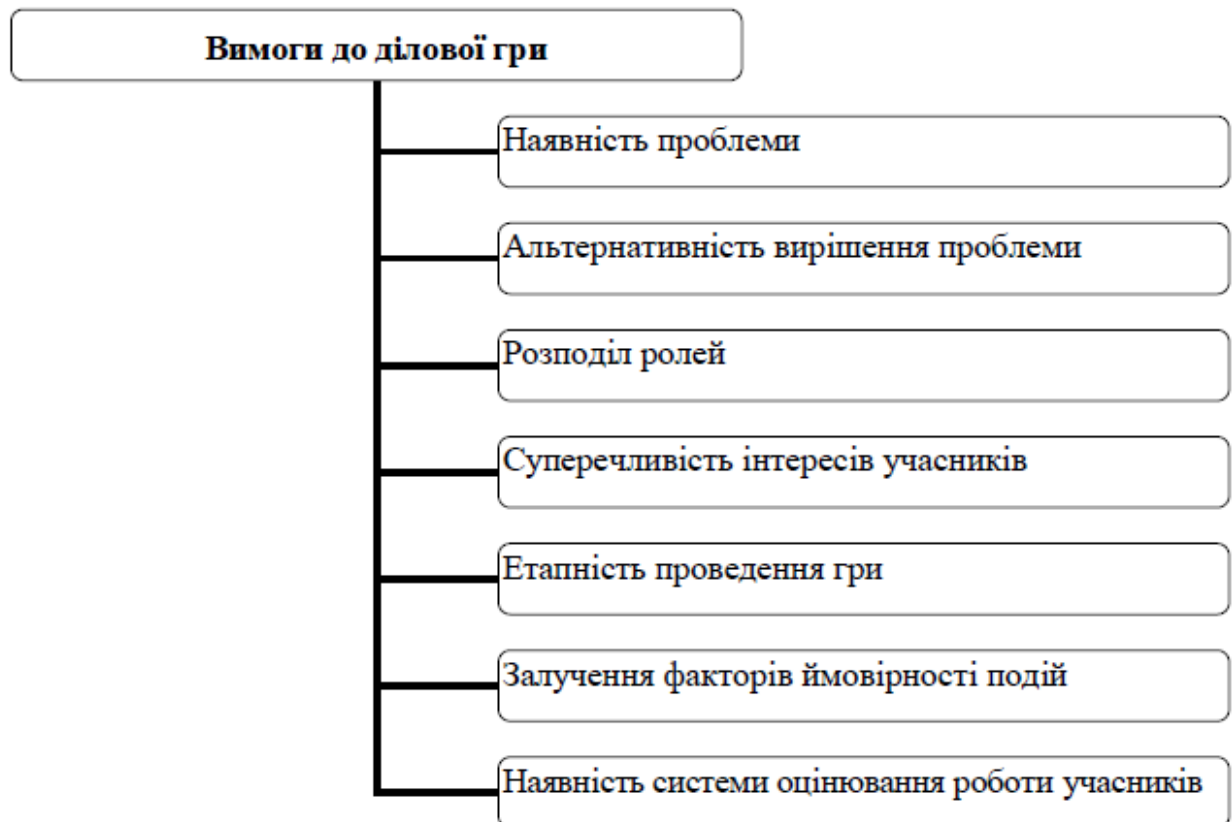

Рис. 2.2.1. Основні вимоги до ділової гри

3.4. Кейс-метод

Кейс-метод (аналіз ситуацій)

«case» - випадок).

– техніка навчання, що використовує опис реальних економічних і соціальних ситуацій (від англійського

<i>Переваги та особливості кейс-методу:</i>	
✓	розвиток у студентів навичок аналізу та критичного мислення у реальних управлінських ситуаціях;
✓	зв'язок теорії та практики і на цій основі більш глибоке розуміння та засвоєння теорії;
✓	надання успішних та невдалих прикладів щодо управлінських рішень, що дозволяє поступово формувати уявлення про причинно-наслідкові зв'язки в управлінні підлеглими, а також комплекс неформальних правил при управлінні рішеннями в реальних ситуаціях;
✓	формування коректного ставлення та поваги до думки інших, навіть у випадках, коли ця думка не збігається з власною;
✓	надання різних точок зору, що формує у осіб, що навчаються, думку про можливість існування альтернативних варіантів;
✓	формування навичок щодо вироблення критеріїв оцінювання альтернативних варіантів, враховуючи ситуації з суперечливими критеріями;
✓	розвиток навичок щодо застосування різних технологій оцінювання альтернативних варіантів за умов невизначеності та неповної інформації;
✓	розвиток здатності щодо знаходження компромісу в ситуаціях, які характеризуються наявністю різноманітних, суперечливих точок зору.

4. Системний підхід до використання інтерактивних методів навчання як фактор досягнення якості освіти

Досвід використання вище названих методів інтерактивного навчання свідчить про те, що ефективність їх досягається за умов системного підходу до їх застосування, що досягається при дотриманні таких принципів:

1.	Цільова спрямованість на майбутню професію
2.	Послідовність та наступництво
3.	Безперервність

Питання для самоперевірки

1. Кінцеві цілі в системі професійно-діяльнісного навчання.
2. Форми та методи аудиторного навчання, що не є інтерактивними.
3. Принципи створення навчального середовища в умовах професійно-орієнтованого навчання.
4. Основні ознаки організації інтерактивного навчання.
5. Компетентнісний підхід до навчання.
6. Інтерактивне навчання.
7. Ділові ігри.
8. Вимоги до ділової гри.
9. Принципи системного підходу до використання інтерактивних методів навчання.
10. Рольові ігри.
11. Психологічні рольові ігри.
12. Педагогічні рольові ігри.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №7

ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Загальна структурно-логічна схема за темою

1. Дистанційне навчання: сутність та доцільність використання

Дистанційне навчання – технологія, що будується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та сучасні телекомунікаційні мережі з метою доставки навчального матеріалу та спілкування, зокрема, у реальному часі.

<i>Дистанційне навчання – сукупність наступних засобів:</i>	
✓	засоби надання навчального матеріалу студенту;
✓	засоби контролю успішності студента;
✓	засоби консультації студента програмою-викладачем;
✓	засоби інтерактивної співпраці викладача і студента;
✓	можливість швидкого доповнення дисципліни новою інформацією, коригування помилок.

<i>Доцільність використання дистанційного навчання:</i>	
↗	Нові вимоги до освіти (зокрема, доступність, невисока вартість навчання, обмеження за часом навчання таке інше).
↗	Збільшення кількості бажаючих отримати освіту через підвищення її престижу.
↗	Поява і розвиток якісно нових засобів інформаційних технологій і яскраво виражений процес інформатизації.
↗	Посилення міжнародної інтеграції.

<i>Державна політика у сфері використання дистанційних технологій навчання:</i>	
1)	підтримка процесу інформатизації освіти, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у системі освіти;
2)	сприяння забезпеченню навчальних закладів комп'ютерами, сучасними засобами навчання, створення глобальних інформаційно-освітніх мереж;
3)	забезпечення розвитку всеохоплюючої системи моніторингу якості освіти всіх рівнів.

2. Принципи роботи системи дистанційного навчання

<i>Основні принципи роботи системи дистанційного навчання (СДН):</i>	
✓	Гуманістичність навчання: спрямованість навчання і освітнього процесу в цілому до людини, створення максимально сприятливих умов для оволодіння студентами соціально накопиченим досвідом, адаптованим змістом навчання, засвоєння знань щодо обраної професії.
✓	Пріоритетність педагогічного підходу при плануванні освітнього процесу: розробку СДН необхідно починати з формування теоретичних концепцій, створення дидактичних моделей тих явищ, що передбачається реалізувати.

✓	Педагогічна доцільність застосування нових інформаційних технологій: педагогічна оцінка ефективності кожного кроку планування і створення СДН.
✓	Вибір змісту освіти: зміст створеної СДН повинен відповідати нормативним вимогам Державного стандарту України.
✓	Стартовий рівень освіти: особа для навчання повинна бути знайома із науковими основами самостійної роботи, мати певні навички спілкування з комп'ютерами тощо.
✓	Відповідність технології навчання: технології навчання повинні бути адекватні моделям дистанційної освіти.
✓	Мобільність навчання полягає у створенні інформаційних мереж, баз і банків знань, даних для ДН, що дозволяє студенту коректувати або доповнювати свою освітню програму в необхідному напрямку.
✓	Неантагоністичність існуючим формам освіти: створені інформаційні технології зможуть дати необхідний соціальний та екологічний ефект за умови, що будуть інтегровані в традиційну систему вищої освіти.

3. Характерні риси дистанційного навчання

Характерні риси дистанційного навчання:	
•	Гнучкість: студенти, в основному, не відвідують регулярних занять, а навчаються у зручний для себе час та в зручному місці.
•	Модульність: кожний окремих курс створює цілісне уявлення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам.

•	<i>Дальнодійність:</i> відстань від місця перебування студента до освітнього закладу не є перешкодою для ефективного навчального процесу.
•	<i>Асинхронність:</i> у процесі навчання студент і викладач можуть реалізувати технології навчання незалежно від часу, тобто за зручним для кожного розкладом і темпом.
•	<i>Охоплення:</i> кількість студентів у СДН не може бути надмірною.
•	<i>Викладач (нова роль):</i> стає координатором навчального процесу, консультантом, керівником навчальних проектів таке інше.
•	<i>Студент (нова роль),</i> яка потребує виняткової мотивованості, самоорганізації, працьовитості й певного стартового рівня освіти.

4. Види технологій дистанційного навчання

Рис. 2.3.1. Види неінтерактивних технологій

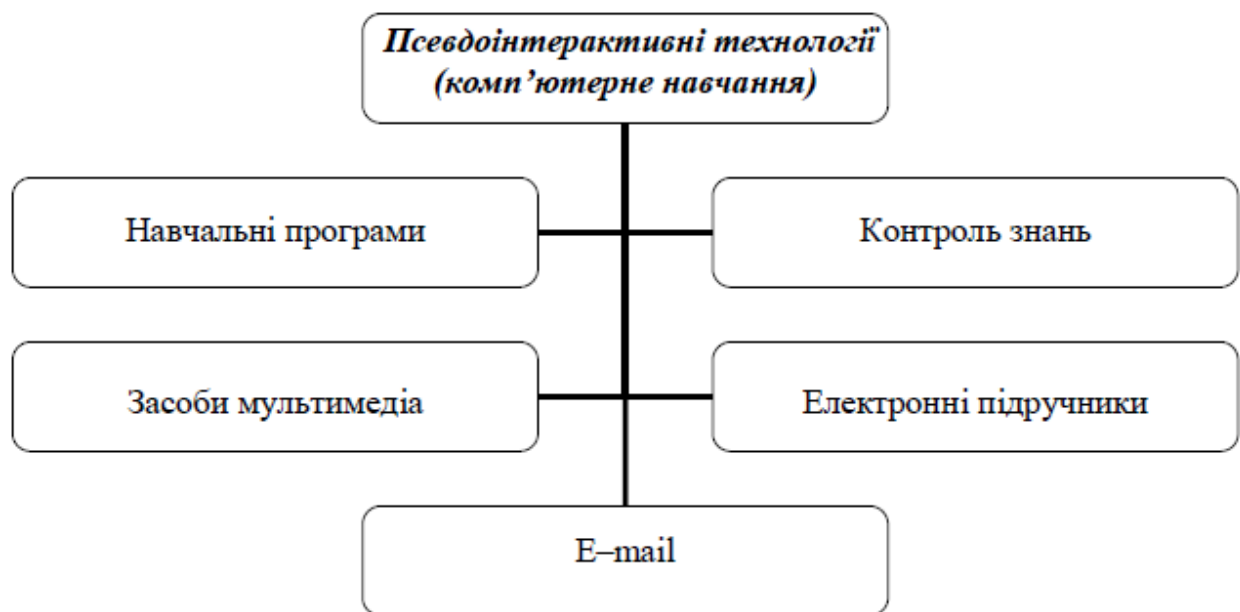

Рис. 2.3.2. Види псевдоінтерактивних технологій навчання

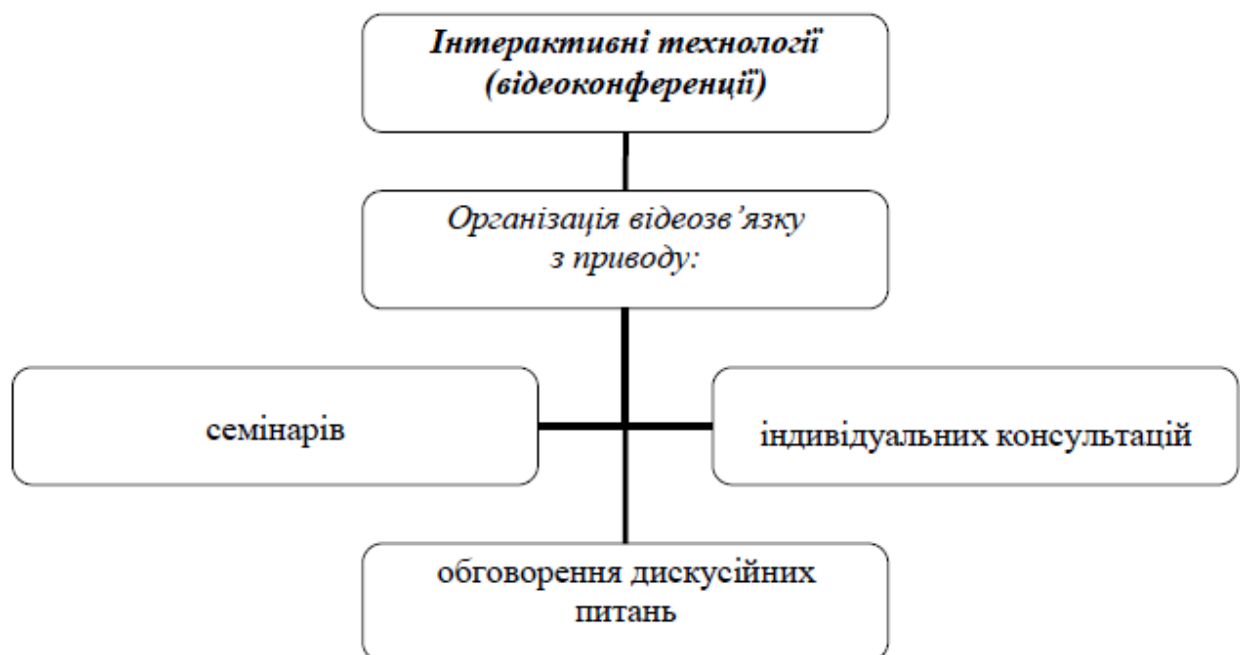

Рис. 2.3.3. Види інтерактивних технологій

Використання традиційних і нових інформаційних технологій та їх технічних засобів (для постачання навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем і студентом, тощо) є провідним напрямком розвитку дистанційної освіти.

Питання для самоперевірки

1. Компоненти дистанційного навчання.
2. Доцільність використання дистанційного навчання.
3. Принципи роботи системи дистанційного навчання.
4. Характерні риси дистанційного навчання.
5. Нова роль студента в умовах дистанційного навчання.
6. Державна політика в сфері використання дистанційних технологій навчання.
7. Комп'ютерні телекомунікації при дистанційному навчанні.
8. Неінтерактивні види дистанційного навчання.
9. Суб'єкти дистанційного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 232 с.
2. Білан Л.Л. Методика викладання у вищій аграрній школі: Навчальний посібник. – К.: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2010. – 299 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В.Г. Кременя; авт. кол.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, Грубінко В.В., Бабин І.І. – Тернопіль: Навчальна книга “Богдан”, 2004. – 384 с.
4. Болонський процес у фактах і документах / Упорядники М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Київ – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
5. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навч. посіб. для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. – К.: ВВП "Компас", 1997. – 63 с.
6. Бондар А.Д. Семінарські заняття у вищій школі. – К.: Вища аграрна школа. 1974. – 78 с.
7. Волошин М.М. Основи теорії та методики навчання технічних дисциплін у вищому закладі освіти аграрно-технічного профілю. – Кам'янець-Подільський: Абетка НОВА, 2002. – 236 с.
8. Гончаренко С.У. Методика навчання і наукові дослідження у вищій школі: Навчальний посібник для студентів, магістрів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів. – К.: Вища аграрна школа, 2003. – 323 с.
9. Коваленко О.Е. Теоретичні засади професійної педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів в контексті приєднання України до Болонського процесу / О.Е. Коваленко, Н.О. Брюханова, О.О. Мельниченко; Українська інженерно-педагогічна академія. – Х.: УПА, 2007. – 162 с.
10. Петрик О.І., Арцишевський Р.А. Види навчальних занять у вузі: теоретичні основи та методи проведення. – Луцьк: Вежа, 2007. – 40 с.
11. Радул В.В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя: Навчальний посібник / В.В. Радул, В.О. Кравцов, М.В. Михайличенко; Кіровоградський держ. Педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка. – Вид. 2-ге, доп. – Кіровоград, Імекс-ЛТД, 2007. – 251 с.
12. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. – 210 с.

ЗМІСТ

Вступ	3
Практична робота №1 Система вищої освіти України: загальна характеристика	4
Практична робота №2 Компетентнісний підхід – нова парадигма розвитку вищої освіти в європейському просторі	24
Практична робота №3 Педагог у сучасній системі вищої освіти	35
Практична робота №4 Планування навчального процесу в умовах розширення самостійності вищого навчального закладу	40
Практична робота №5 Методи і технології навчання у вищій школі	44
Практична робота №6 Інноваційні технології навчання як механізм формування компетенцій майбутніх фахівців	51
Практична робота №7 Дистанційні технології навчання	57
Література	63